

Jevrejski glas

broj 64.

Sarajevo, decembar 2014.

tevet 5775.

HANUKA

lesimha

2 0 1 4
5 7 7 5

Izlazi četiri puta godišnje
Published four times a year

Broj 64.
decembar, 2014.

Jevrejski glas
(Izdavač: Jevrejska zajednica Bosne i Hercegovine)

Jewish voice
(Publisher: Jewish Community of Bosnia and Herzegovina)

Izdavač/Publisher
Jevrejska zajednica Bosne i Hercegovine

Glavni urednik
Editor-in Chief:
Jakob Finci

Odgovorni urednik:
Pavle Kaunitz

Redakcijski kolegij:
Boris Kožemjakin, Elijas Tauber, Pavle Kaunitz, Klara Pelja

Dopisnici iz inostranstva:
Aron Albahari – Srbija, Jelica Rašeta – Italija

Fotografije:
Nadža Finci, Tomo Radovanović

Lektor:
Elma Softić-Kaunitz

Štanparija:
BLICDRUK, Sarajevo

DTP:
Srđan Ninković

Adresa uredništva
Editorial Staff Address:
Jevrejska opština Sarajevo za "Jevrejski glas" Hamdije Kreševljakovića 59 71000 Sarajevo
tel. 229-666
229-667

Rješenjem Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Vlade Federacije Bosne i Hercegovine "Jevrejski glas" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 279, dana 22.4.1993. godine

E-mail:
jevrejskiglas@yahoo.com

2 /Jevrejski glas/

SRETNO U NOVU 2015. GODINU 3.str
Jakob Finci

IZLOŽBA „VATRENE CIPELE“ 4.str
Klara Pelja

FAŠIZAM - ZLO U 10 TAČAKA 6.str
Umberto Eko

STIGMA 2014 14.str
Melika Mujezinović

“MALI JERUZALEM” U TOSKANI 19-21.str
Jelica Rašeta

1 JANUAR
10 TEVET
POST TEVETA

27 JANUAR
7 ŠEVAT
DAN SJEĆANJA NA HOLOKAUST

4 FEBRUAR
15 ŠEVAT
TUBIŠVAT

4 MART
13 ADAR
ESTERIN POST

5 MART
14 ADAR
PURIM

28 MART
8 NISAN
ŠABAT HAGADOL

SRETNO U NOVU 2015. GODINU

Mada na našem kalendaru piše da je ovo 5775. godina, ulazimo po civilnom kalendaru u novu 2015. godinu i svi se potajno nadamo da će nam biti bolja, uspješnija i veselija od godine koja je iza nas.

Za nas Jevreje u Bosni i Hercegovini, 2015. je sigurno značajna godina po tome, što u njoj obilježavamo 450 godina od one davne 1565. godine, kada su naši preci došavši kao prognanici iz Španije ustanovili Jevrejsku opštinu Sarajevo, koja evo i danas traje i opstaje.

Godina iza nas je naravno, kao i za sve ostale građane ove zemlje bila teška, pa je pored svih problema koje imamo, ostala obilježena i poplavama koje se ne pamte u moderno vrijeme. Možda nam je to kazna što ne čuvamo prirodu, a možda nam je bio i znak da su ljudi međusobno složni kada ih nevolja pritisne, te su spremni sve razlike staviti na stranu i potruditi se da budu ljudi i dobre komšije. Koliko smo mogli, uz pomoć naših prijatelja, i sami smo priskočili i pomogli onima kojima je bilo najteže. Hrabri nas bratska solidarnost naših prijatelja iz regiona, koji su bez oklijevanja priskočili u pomoć i poslali sredstva za najugroženije. Ne kaže se uzalud: onaj ko brzo pomaže – dvostruko pomaže, a upravo je to bio ovdje slučaj.

I prije nego što je počeo praznik Hanuke, nama se desilo čudo. U našoj zajednici je tokom 2014. godine rođeno 10 novih članova, više nego što je rođeno u proteklih 10 godina zajedno. Ovo nas jako hrabri, jer pokazuje da među našim mladim članovima ima optimizma i nade da će biti bolje i da ovdje ima budućnosti. Dok čitamo podatke da mladi ozbiljno razmišljaju o napuštanju Bosne i Hercegovine i odlasku u treće zemlje, iz naše zajednice je u posljednjih nekoliko godina otišao samo jedan član.

Naravno, da bi nam svima bilo bolje – svi se trebamo i potruditi. Kako u ličnom životu, tako i na zajedničkom planu, jer ne zavisi sve od predsjednika, predsjedništva ili Jointa. Zavisi od sviju nas, pa ako se prisjetimo kako smo lijepo obilježili i proveli praznike u ovoj godini, kako nam je bilo zabavno u Novom Sadu, pa u Budvi, a bogami nije bilo loše ni u Stocu. Nažalost, zbog poplava se nismo mogli probiti do Đakova, ali godina je pred nama, pa ćemo sve to stići, a tu su i naša sijela za velike praznike sa mnogo pjesme, muzike i lijepog druženja.

Zato, idemo hrabro u novu godinu, želeći da nam svima bude dobra i vesela, da bude mir na svijetu i mir među nama, da budemo još bolji ljudi i da nam se ostvare sve želje.

Živjeli i Lehaim
JAKOB FINCI

IZLOŽBA „Vatrene cipele“

vatreno krštenje Rahele Džidić

Tehničkom greškom uredništva u prošlom broju „Jevrejskog glasa“ izostavljen je intervju Klare Pelje sa Rahelom Džidić. Uz izvinjenje objavljujemo pomenuti razgovor u ovom broju.

Odgovorni urednik „Jevrejskog glasa“
Pavle Kaunitz

Glas: Završili ste Elektrotehnički fakultet i dugo radili kao elektroinženjer u Sarajevu i u Jerusalemu. Magistrirali ste obrazovne tehnike i vrlo uspješno vodili organizaciju Civitas koja se bavi obrazovanjem o demokratskom građanstvu. Poznato je da ste vrstan predavač na našim seminarima. Prošle godine ste proglašeni za jednu od jedanaest žena mirotvorki u Bosni i Hercegovini na osnovu rezultata istraživanja u cijeloj zemlji. Trenutno ste zaposleni u Američkoj ambasadi kao savjetnica za obrazovanje.

Neposredan povod za ovaj razgovor je Izložba „Vatrene cipele“ koju ste kao autorica postavili u Jevrejskoj opštini u Sarajevu povodom obilježavanja Evropskog dana jevrejske kulture. Otkud izlet u ove vode i kako ste došli na ideju da pripremite izložbu ovako intrigantnog naziva?

Rahela: Ova je izložba spojila dvije sfere mog interesovanja – jedna je potraga za porodicom moga oca koja je, poput većine Jevreja naše zemlje, stradala u Holokaustu, a druga je očuvanje tradicije i vijekova doprinosa žena uopće, a posebno jevrejskih žena razvoju društva. Naime, kada smo u Jevrejskoj opštini Sarajevo doznali da je zadata tema Evropskog dana „Žena u judaizmu“ razmišljali smo šta da uradimo, a onda sam ja hrabro izjavila da ću da priprelim izložbu. Ideja o ovom nazivu nekoliko puta se pojavljivala u razgovoru sa mojim sinom Denisom i njegovom suprugom Lejлом, koji su radili istraživanje o

Holokostu, ali me je dr. Zilka Spahić-Šiljak, koja je predložila naziv „Crvene cipele“, u to potpuno uvjerila. Želja mi je zapravo bila da se samim nazivom probudi interesovanje i otvori mogućnost kod posjetitelja Izložbe da vide novu sliku žene u prošlosti, ne samo žene, majke i domaćice, već jake žene koja je bila spremna da se usprotivi odlukama vlasti koje je smatrala nepravednim, i da ubijedi svoje muške članove porodice i vjerske lidere da se izbere za to pravo i plaćaju globe za nošenje cipela u boji. Dakle, ne radi se ovdje samo o modi, već o osnaženju žena.

Glas: Koliko dugo i kako ste se pripremali za ovu izložbu?

Rahela: Teško je to reći, znala sam da imam nešto vlastitog materijala koje sam prikupila u zadnjih 10 godina otkako radim seminare za jevrejske žene BiH, Ana Lebl mi je ustupila svoju prezentaciju iz arhiva Ženi Lebl, i naravno, o ženama je pisala Laura Papo-Bohoreta. Odmah je priskočio Danilo Nikolić i pronašao mi neke ineresantne knjige, zatim sam se sjetila predavanja koje je radila Sonja Elazar o odjeći sefardskih žena. U knjizi dr. Morisa Levija pronašla sam podatak o tome kako je Jevrejska opština još 1754. godine platila kaznu kako bi Jevrejke mogle da nose cipele u boji.

Zatim sam u razgovoru sa Kulićima dobila slike iz njihovog privatnog albuma o pra noni i njenim sestrama koje su igrale u Ženskom rukometnom klubu 1925. godine. I tako je priča postajala sve zanimljivija, jer se

pojavljivalo sve više podataka o ženama, o običajima i društvu nekad.

Nažalost, mi nismo imali od koga da učimo, pa smo sklapali sliku ovog našeg jedinstvenog i bogatog prožimanja kultura u kojoj je još prije 260 godina postojalo više tolerancije nego što danas izgleda da imamo. Osim vidarica, travarki i narodnih doktorica, žene su bile vlasnice radnji, dobrotvorke, brinule se o zajednici, a zahvaljujući Jasni Čirić iz Niša znamo da je Andrićeva Lotika zaista bila vlasnica hotela u Višegradu Loti Celermajer. Zatim sam iz Prijedora dobila sliku prve generacije gimnazijalaca iz 1922. među kojima je bila i jedna moja imenjakinja. Sve me to potaklo da istražujem dalje, dobila sam i neke originalne fotografije porodice Demajo, tako da je Izložba narasla na 18 panoa i 7 instalacija sa sakralnim i svakodnevnim objektima iz života jevrejske žene.

Glas: Imate li u planu uskoro pripremiti nešto slično ovoj vrlo uspjeljoj izložbi?

Interesovanje za Izložbu me ja pozitivno iznenadilo i dobila sam dosta poziva da je postavim i u drugim gradovima u BiH i van nje. Javili su mi se još neki članovi Opštine sa svojim slikama, tako da mislim da sam samo otvorila ovu temu. Ja se nadam da će ona potaknuti dalja istraživanja, ne samo u Jevrejskim opštinama, već i drugih kulturnih radnika, zato što su žene nepravedno izostavljene iz istorije, čime je njihov doprinos zaboravljen.

Razgovarala: Klara Pelja

Dragi moji mostarski Jevreji

Povodom ROŠ HAŠANA-Nove 5775 jevrejske godine, svim članovima vaše veoma cijenjene i meni izuzetno drage Zajednice u Mostaru, želim prije svega dobro zdravlje, harmoniju u porodici, duševni mir i spokojstvo.

U nevremenu naše zajedničke svadonevnice, u zbilji koja ne daje znake za optimizam, ova noć neka unese nebesku svjetlost i radost u vaša srca.

Iako je dan radosti, ipak se sjetite svih mostarskih Jevreja koji nisu među vama i nama, jer su činili jedno plemenito jezgro grada. Prizovimo u mislima naše prethodnike, uzore i životne učitelje, koji počivaju na Jevrejskom groblju pod krošnjama stoljetnih čempresa uz spomenik boje pustinjskog pijeska iz pradomovine Izraela.

Kad u veselju i piru prelazite iz jednog ljeta u drugo sjetite se Španije, Hagade umotane u mušemu i ključeva porodičnih kuća - najsvetijih hamajlija koje su vaši preci nosili sa sobom kao nadu, kao vjeru i slutnju da sve nije izgubljeno.

Ovdje ste nam donijeli božanstveni melos, kompozicije u čijim akordima i riječima obitava tuga za bravama koje otvarahu ti ključevi iza kojih se krio harmoničan porodični život vaših predaka. Donijeli ste nam bogatu tradiciju i smisao za poslovnost.

Budite i ovu večer ponosni što ste Mostaru dali obol svojim djelom, a prije svega širinom svoga bića, jer ste zahvaljujući elasticitetu, širokogrudnosti i osjećaju za zajednički život, u kratkom periodu zadobili povjerenje svih drugih sugrađana u Mostaru.

Uvjeren sam da se niti jedan drugi narod nije tako čvrsto povezo i srastao sa domicilnim stanovništvom kao vi, i da danas po svemu činite osnovnu domicilnu građansku strukturu dijeleći sudbinu grada i sva iskušenja kojima su građani kroz istoriju bili izloženi.

Dragi moji Jevreji, moja radost će biti još veća kad jednog dana na Bulevaru bude podignut Jevrejski kulturni centar sa sinagogom i mikvama. To će biti znak trijumfa ljudske fleksibilnosti, demokratičnosti, uvažavanja svih različitosti, ali i potvrda punog obilježja gradske multietničnosti.

Uđite u ROŠ HAŠANA sa srećom što su vam preci ostavili tragove sa obilježjima visoke moralnosti, gospoštine i njegovane ljubavi prema drugim i drugačijim. Na dan Božijeg suda i dubokog razmišljanja šta jest, a šta nije urađeno u minuloj godini zapjevajte Isajine riječi:

“Svijet, svijet, svijet je tvorac svega stvorenog, sve je ispunjeno božanskom prisutnošću. U hramu je sve u bijeloj boji, kao i zavjesa na ormaru gdje se čuva Tora.”

Neka vam naredna godina donese prije svega spokojstvo i duhovni mir.

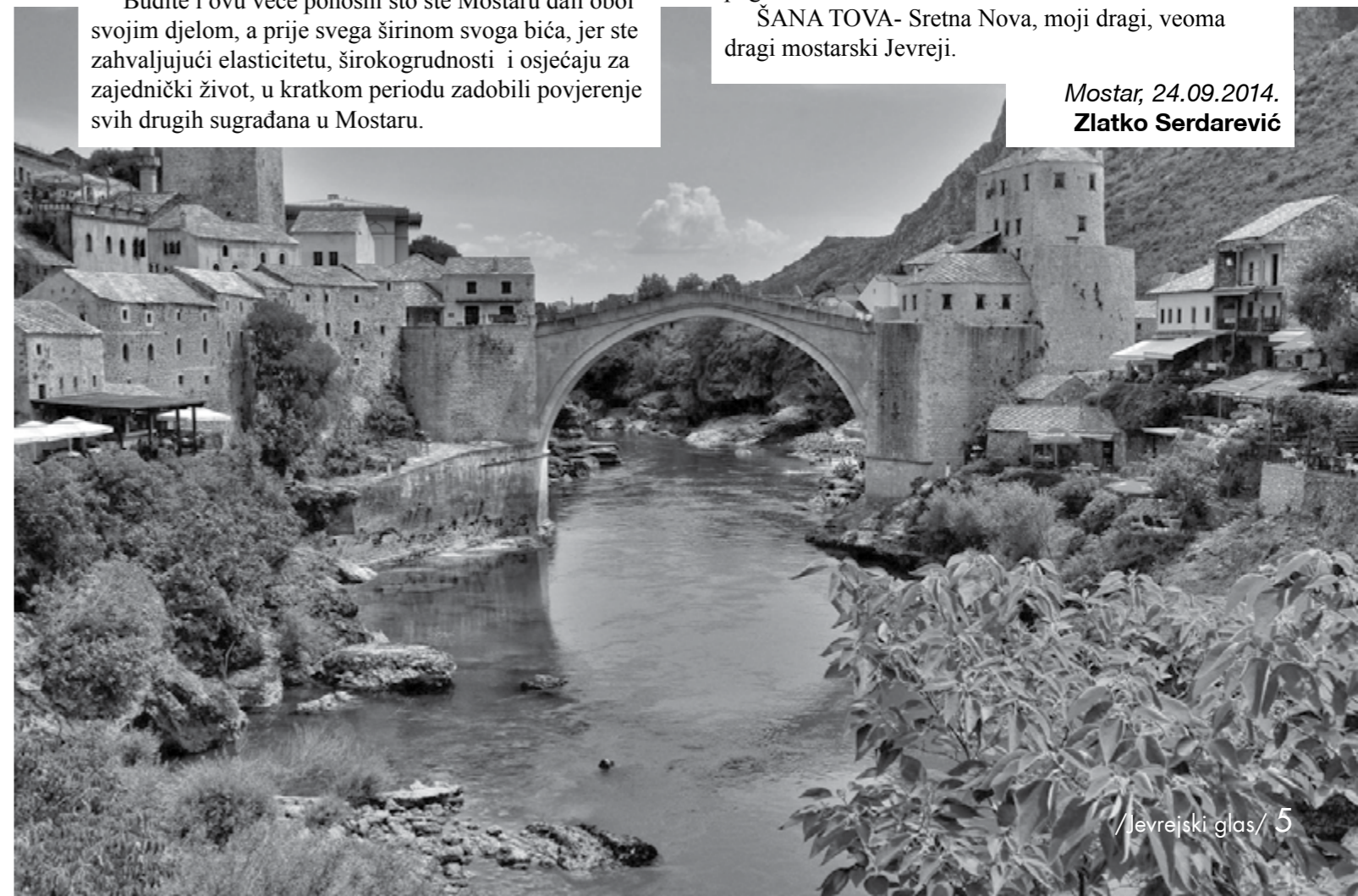
Živjeli uz jabuku premazanu medom kako bi vam godina bila slatka i uz vino koje život daje.

Oslobodite se duševnih tegoba kako bi u novu godinu ušli očišćeni od grijeha.

Radujete se životu i nastavite čuvati grad od zlih pogleda.

ŠANA TOVA- Sretna Nova, moji dragi, veoma dragi mostarski Jevreji.

Mostar, 24.09.2014.
Zlatko Serdarević

Časopis „Novi Omanut“ – prilog židovskoj povijesti i kulturi - u 21 godini izlaza

Predavanje Vlaste Kovač održano u Sarajevu u organizaciji Bejahada, a u okviru gostovanja Židovskog Zagreba kao dijela Projekta promoviranja Židovske kulture u Europi

Časopis Novi omanut počeo je izlaziti 1993. godine, a od početka do danas glavni urednik mu je Branko Polić. Izdavač je Kulturno društvo “Miroslav Šalom Freiburger”, a gostoprinstvo mu ukazuje Židovska općina Zagreb, na adresi: Zagreb, Palmotićeve 16. U uredništvu prvog broja iz rujna 1993. bili su, abecednim redom: Jasminka Domaš, dr. Teodor Grüner, Tamara Kiepach, Vlasta Kovač, dr. August Kovačec, prof. Fedor Moačanin, Alfred Pal i Mira Wolf. Pred vama je najnoviji 124-ti broj, a još jedan broj treba izaći do kraja godine. Zbog više razloga o kojima će biti riječi na kraju budućnost časopisa je neizvjesna, no u ovih dvadeset minuta koliko su mi odredili, potruditi ću se da ispričam koliko mogu više o dostignućima ove publikacije u proteklih dvadeset godina.

Časopis *Novi omanut* imenom se veže za predratnu publikaciju, kulturni časopis *Omanut* koji je počeo izlaziti 1936. Četiri godine ranije, dakle 1932., u Zagrebu je osnovano Kulturno društvo *Omanut* čiji su osnivači bili David Spitzer, Hinko Gottlieb i Marko Rothmüller. Hinko Gottlieb bio je odvjetnik, pisac i prevoditelj, Marko Rothmüller bariton svjetskog glasa, a David Spitzer je od 1933. do 1936. bio predsjednik zagrebačke Organizacije cionista-revizionista. Izvorno društvo *Omanut* bilo je zamišljeno kao udruženje za promicanje židovske glazbe, ali ubrzo je počelo organizirati i kazališne priredbe kao i izložbe. Časopis koji je izlazio do 1941. pojavljuje se kao mjesečnik židovske kulture, politički usmjeren prema cionizmu, a okuplja istaknuta imena iz redova lijevo usmjerenih židovskih intelektualaca. Tu su bili i zagrebački liječnici, npr. Dr. Lavoslav Glesinger i psihoanalitičar dr. Stjepan Bettelheim. Ove podatke našla sam u članku Jacquesa Picarda, švajcarskog povjesničara, koji je objavljen u prvom broju *Novog Omanuta* i u kojem također ima i priča o ciriškom *Omanutu*, nasljedniku zagrebačkog časopisa, kojega su u emigraciji pokrenule židovske izbjeglice iz Zagreba na čelu s Markom Rothmüllerom. Taj ciriški *Omanut* izlazio je i poslije rata, a na internetu sam našla da i danas postoji istoimeno udruženje u Švajcarskoj za promicanje židovske kulture i umjetnosti. Nastalo je po zagrebačkom uzoru.

No da se vratim na temu. Riječ *Omanut* znači umjetnost. *Novi omanut* pokrenut je s ciljem i namjerom da židovskoj, ali i široj kulturnoj sredini, približi židovske kulturne teme i probleme. *Spiritus movens* - taj izraz

znači: duhovni pokretač, začetnik neke akcije, poticatelj na djelatnost, „duša“ nekog nastojanja - bio je Alfred Pal, grafički dizajner, slikar, bivši borac Židovskog rapskog bataljona, rođeni Vukovarac, poslije rata golootočki uznik. Nekoliko godina ranije, čini mi se da je to bilo 1987., nas nekoliko članova Kulturne sekcije u Židovskoj općini u Palmotićevoj 16 dogovorili smo se da pokušamo izdavati vlastiti općinski bilten. Za početak na šapirografu. Bilten je nastavio izlaziti i postajao sve ozbiljnije glasilo. Alfred Pal je došao na ideju da u okviru Biltena – tada je izlazio na formatu A3, na istom formatu kao što je počeo izlaziti i do danas izlazi *Novi Omanut* - počnemo objavljivati kulturni prilog, a oboje smo, ja kao glavna urednica Biltena i Pal, nagovorili Branka Polića da se prihvati uređivanja tog kulturnog priloga. I tako bi. Polić je do umirovljenja bio dugogodišnji urednik ozbiljne glazbe na Trećem programu radio Zagreba, u kulturnoj javnosti Zagreba i Hrvatske poznat kao glazbeni komentator i pisac, čovjek široke kulture, poznavalac četiri svjetska jezika, koji je tada ujedno bio i predsjednik Kulturnog društva Freiburger, te je umio i uspijevaio okupiti i oko društva i oko časopisa široki krug suradnika i podupiratelja. Već u svom trećem broju 1994. *Novi Omanut* je prerastao u samostalni dvomjesečnik koji je unatoč sve oskudnijim subvencijama svih ovih godina uspijevaio izlaziti šest puta godišnje, iako ponekad i kao dvobroj. U povodu 100 godišnjice izlaza lista akademik dr. August Kovačec, također član savjeta lista, na tribini Kulturnog društva Miroslav Šalom Freiburger održao je predavanje o *Novom omanutu* – koje je kasnije objavljeno u broju 102, rujan listopada 2010 – u kojemu je rekao i to da „*Novi Omanut* slovi kao jedan od najbolje uređivanih kulturnih časopisa sa židovskom tematikom u ovom dijelu Evrope, kao jasno prepoznatljiv židovski kulturni list.“

Sadržaj *Novog Omanuta* svakako je bio pod utjecajem činjenice da se od 1980-tih nadalje, Židovska zajednica, ne samo u Hrvatskoj, sve više počela otvarati prema široj društvenoj zajednici, a i samo društvo “*Miroslav Šalom Freiburger*”, koje je izdavač lista, osnovano je s ciljem da okuplja i Židove i njihove prijatelje i one koji među djedovima i pradjedovima imaju i ponekog židovskog pretka, pa ih već i zbog toga zanima židovska kultura i tradicija.

U svojim prvim brojevima časopis većim dijelom donosi tekstove predavanja održanih u Židovskoj općini Zagreb u organizaciji Kulturnog društva “Miroslav Šalom Freiburger”, ali se ubrzo profilira i okreće prema tematskim brojevima, primjerice židovskim temama u književnosti, temama vezanim za Bibliju i religiju, znanost, temama iz židovske povijesti i tradicije, fenomenu židovske žene...*Novi Omanut* broj 10 u cijelosti je posvećen Ivanu Meštroviću i njegovim starozavjetnim nadahnućima, a među ostalim prvi put objavljuje kod nas dokumente o Meštrovićevim vezama sa židovskim pojedincima i ustanovama, te reprodukcije studija svih Meštrovićevih Mojsija, kao i studije za Memorijalni spomenik Židovima iz kataloga Snite Muzeja, u Indiani, SAD. Tu su i vrijedne studije o židovskim glazbenicima u Hrvatskoj, žrtvama Holokausta, sa simpozija održanog u okviru Dana židovske kulture u svibnju 1995. Posljednja dva broja iz 1996. posvećeni su povijesti židovskih zajednica u Rijeci i u Dubrovniku, a ubrzo slijedi i broj posvećen povijesti Židova u Našicama – odakle je porijeklom bio Brankov otac i djed po ocu. Branko Polić u uvodniku *Novom Omanutu* iz rujna-prosinca 2013. piše kako je „nastojao izbjegavati suvišan broj napisa o antisemitizmu, za koji oduvijek smatram da ga je u nas ipak daleko manje nego u nekim drugim zemljama i regijama ovoga svijeta“. Izbjegavao je i previše pisanja o Holokaustu iako, kao što je sam rekao „uspomene na Holokaust ostaju neizbrisive u sjećanjima nas preživjelih“. Objavio je u *Novom omanutu* niz priloga autora koji su na papir zapisali svoja sjećanja iz kraljevičkog i rapskog logora za vrijeme rata, gdje je i on sam bio zajedno s roditeljima.

Časopis *Novi Omanut* je uglavnom okrenut sekularnim temama i koliko sam mogla vidjeti pregledavajući stare brojeve, tek iznimno i općenito se bavio religioznim temama, ne ulazeći u aktualne rasprave

unutar židovskih zajednica o raznim pitanjima iz područja židovske ortodoksije, iako se i o tome našlo prijevoda iz stranih izvora. Dr. Kovačec je tematiku časopisa u svom predavanju ovako sažeo: „Glasilo *Novi Omanut* eksplicitno je od početka namijenjeno tome da njeguje najbolje iz židovske kulturne tradicije u Hrvatskoj (kako je to činio i stari predratni *Omanut*), da istodobno židovske kulturne teme i probleme iz povijesti i suvremenosti predstavi i široj kulturnoj sredini, da prati odnos šire zajednice prema židovstvu i židovskoj kulturi, te one kulturne događaje u društvu koji su za židovstvo važni. Posebno ovdje ističemo da je *Novi Omanut* od samoga početka vodio računa o najvažnijim publikacijama i knjigama o židovskim temama koje izlaze u svijetu na različitim jezicima. Ta izvanredna važna sastavnica lista, njegov širom otvoreni prozor u cijeli židovski svijet, ostvaruje se prije svega zahvaljujući maru i znanju njegova glavnog urednika. Ja ću tome još dodati i činjenicu da je strane židovske publikacije većim dijelom Branko Polić dobavljaio zahvaljujući svojim prijateljskim vezama s ljudima razbacanima po svijetu, mnoge od njih su trajale desetljećima, a neke još i od njegovih srednjoškolskih dana.

Uredništvo *Novog Omanuta* svih ovih dvadeset godina bilo je u Polićevoj kući, gdje su u dvije velike sobe svi stolovi bili prenatrpani svim mogućim novinama i časopisima: bečki *Die Gemeinde*, *Illustrierte Neue Welt*, *Nu*, *Die Presse*, pa britanski *The Jewish Chronicle*, *The Jewish Renaissance*, francuski *Le Nouvel Observateur*... Jedan mu je prijatelj iz Njemačke svakih šest mjeseci slao hrpu izrezaka iz hamburškog „Die Zeita“, drugi je u Parizu za njega čitao i izrezivao članke iz pariških novina i tako dalje. Svakako ne smijem zaboraviti na ulogu koju je časopis *Novi omanut* odigrao u prvoj fazi nastajanja Židovskog biografskog leksikona, kada se prikupljanje građe još velikim dijelom oslanjalo na memoriju preživjelih – taj leksikon je pokrenulo društvo M.Š.Freiburger, a sada je u rukama lektora Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža i trebao bi izaći početkom 2015, a sadrži blizu 5000 biografija Židova iz Hrvatske. U začetku rada na Leksikonu u *Novom Omanutu* objavljivane su pojedine biografije, ponekad i više njih na cijelim stranicama, zajedno s biografskim upitnikom. Svrha toga bila je da čitatelji eventualno pošalju nadopune ili da, prema uputama iz biografskog upitnika, sami pošalju podatke o ljudima za koje znaju i smatraju da bi trebali ući u leksikon.

Nisam sačuvala sve brojeve, ali veći dio jesam, pa sam ih pripremajući se za ovo izlaganje prostrla u sobi po podu, uzela papir i olovku, i počela bilježiti teme i autore. I vrlo brzo ustanovila da je to nemoguć posao. Za ovu priliku – pa i zato jer smo u Sarajevu – prikazat ću sadržaj broja 34/35, čija je tema Sefardi u Bosni. Na tri stranice *Novog omanuta* o njima piše Irvin Lukežić, u ono doba asistent, danas izvanredni profesor Filozofskog fakulteta u Rijeci, koji je i inače u drugim brojevima *Novog omanuta* pisao o židovskim temama. O Židovima u povijesti Makedonije u *Omanutu* broj 34/35 piše Ognjen Bojadžiski, svojedobno dopisnik Nove Makedonije, pa makedonske televizije iz Zagreba. Akademik dr. August Kovačec, sveučilišni profesor na Odsjeku za romanske jezike i književnosti Filozofskoga fakulteta, vrstan poznavalac romanskih jezika, također na tri stranice, piše o jeziku sefarda. Zatim slijede prijevodi iz časopisa *Los Muestrros* (časopis kojega izdaje na francuskom jeziku Europski sefardski institut) o Judeo španjolskim poslovcima, o čemu piše Haim Vidal Sephipha (profesor judeošpanjolskog na Sorbonni), pa zatim Povijesni pregled židovske prisutnosti u Grčkoj (također iz časopisa *Los Muestrros*), pa tekst Eliasa Messinasa o Židovskoj zajednici Soluna, zatim tekst Giorgia Alcalaya Židovima u Bugarskoj, te naposljetku prikazi novih knjiga, mahom ponovno o Sefardima i preneseno iz časopisa *Los Muestrros*. Osim toga, još Melita Švob piše o knjizi Nebojše Popovića *Jevreji u Srbiji*, a Mira Kolar Dimitrijević o knjizi Elieja Wiesela *Sve rijeke teku u more*. Na tri posljednje stranice u rubrici naslovljenoj *Odjeci* nekoliko je dopisa u povodu članka o stradanju židovskih omladinaca na Jadovnu 1941. godine (autori tog članka u ranijem broju časopisa bili su povjesničari Narcisa Lengel Krizman i Mihael Sobolewski), a među tim piscima je

i ono Emila Freundlicha iz Naharije u Izraelu, koji je u to doba također bio uznik u zatvoru u Gospiću i iz prve ruke je mogao ispričati što se tamo događalo.

Navedu ću još imena, nasumce, nekih u javnosti poznatijih suradnika *Novog Omanuta*, među kojima, nažalost, mnogih više nema među nama. U impressumu *Novog Omanuta* uokvirena su imena arhitekta Aleksandera Lasla, te izraelskog diplomata Cvija Lokera koji je nedavno u visokoj starosti umro u Jeruzalemu. Suradnici kojih više nema su i dr. Miroslava Despot, autorica brojnih studija iz gospodarske povijesti Hrvatske, grafički dizajner i slikar Alfred Pal, povjesničar dr. Fedor Moačanin, doktor telogije Adalbert Rebić, etnologinja Sanja Lazarević, anglist sveučilišni profesor Ivo Vidan... Stalni, dugogodišnji i dragocjeni suradnici *Novog Omanuta* bili su (neki od njih i do danas) liječnik pedijatar dr. Theodor Gruner (koji se nakon umirovljenja zadubio u judaistiku), germanist, šef Katedre za njemački jezik, sada profesor emeritus i plodni pisac dr. Viktor Žmegač, profesorica dr. Mira Kolar Dimitrijević, stručnjakinja za gospodarsku povijest, arheolog stručnjak za numizmatku dr. Ivan Mirmik, pa profesorica talijanskog i prevoditeljica dr. Suzana Glavaš...

Običaj je glavnog urednika bio da nakon svakih desetak ili nešto više brojeva *Novog Omanuta* objavi abecedni popis autora i pregled sadržaja. Kopirala sam dva takva popisa, za brojeve od 21-29/330 i za brojeve od 31 do 40, pa ih ostavljam ovdje i tko želi može ih pogledati.

Na kraju još nekoliko riječi o sadašnjosti i upitnoj budućnosti ovog časopisa. *Novi Omanut* počeo je izlaziti u nakladi od 1000 primjeraka, koja se zatim popela na 1200 primjeraka, a oko 300 ih se potom razasijalo članovima Kuturnog društva Freiburger. Danas se časopis tiska u nakladi od 700 primjeraka, dio se i dalje razasijlje poštom, a ostatak izlaze prilikom pojedinih predavanja u organizaciji Društva “M.Š.Freiburger” na garderobnom pultu uz auditorij u zgradi Židovske općine Zagreb u Palmotićevoj 16, pa tko hoće uzima. Povelik dio naklade završava u skladištu. Preuzela sam na sebe da umjesto Branka Polića do kraja godine uredim dva posljednja broja, kako bi Društvo kao izdavač ispunilo obavezu prema financijeru, Savjetu za nacionalne manjine Republika Hrvatske. Pred vama je najnoviji broj 124. koji se bavi temom Židovi i Prvi svjetski rat na prostorima bivših Jugoslavija, upravo je otisnut i ravno iz tiskare donijela sam u Sarajevo za ovu priliku četrdesetak primjeraka. Međutim budućnost časopisa, kao što reko, neizvjesna je iz više razloga. Jedan od njih je i općinski raskol koji se dogodio 2005. i kojega i Branko Polić spominje u članku u povodu obilježavanja 20. godišnjice izlaza lista. U jednoj ionako maloj zajednici nije lako okupiti kvalitetne suradnike oko ovakvog časopisa, a još teže ako se mora razlikovati podobne od onih koji to nisu. Druga nepoznanica je, naravno, ona financijske prirode. Treća, za moj pojam najveća prijetnja daljnjem opstanku časopisa je životna dob generacije iz koje su se regrutirali njegovi suradnici. Početkom

1990-tih, unatoč tome što su to bile ratne i poratne godine moglo se u velikoj mjeri računati s entuzijazmom i stvaralačkim elanom ljudi koji su bili voljni raditi za lijepe oči, jer je *Novi Omanut* bio sam po sebi nešto novo, obećavajuće, a židovska kultura je za mnoge bila otkriće. Danas vlada zamor, a nove mlađe suradnike je možda i moguće privući, ali to više nije besplatno.

Vlasta Kovač

P.S. Ovo predavanje održano je u zgradi Jevrejske opštine u Sarajevu u nedjelju 9. studenog 2014., s početkom u 11 sati prijepodne. Upravo u to vrijeme, u Domu Zaklade Lavoslava Schwarza u Zagrebu, umro je glavni urednik časopisa Branko Polić. Da je poživio još pola godine, 24. travnja 2015. navršio bi 91 godinu.

NAKON DESET GODINA

Prije 10 godina OSCE (Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi) je u Berlinu organizovala veliku konferenciju o antisemitizmu. Bila je to konferencija uz učešće visokih predstavnika zemalja članica, jevrejskih i nejevrejskih aktivista iz nevladinog sektora, rječju, svi važni igrači su bili oko stola.

Nakon dva dana, imao se utisak da je antisemitizam u Evropi sahranjen jednom za sva vremena i da se tako nešto više neće pojavljivati niti će stari zli duh oživjeti.

Nažalost, u proteklom period smo bili svjedoci nečeg sasvim drugačijeg. Uz vidljivo jačanje krajnje desnice u velikom broju evropskih država, dovoljno je spomenuti Mađarsku, Grčku, donekle Francusku, povampirio se i antizemitizam, pokušavajući naći opravdanje u situaciji na Bliskom istoku. Naravno, nema i ne može biti nikakvog opravdanja za antisemitizam, ali je činjenica da je u ofanzivi i zato mu se treba suprotstaviti svim demokratskim sredstvima.

To je i bio razlog što je OSCE ponovo organizovao veliku konferenciju u Berlinu, podsjećajući se svojih zaključaka od prije deset godina, te podvlačeći neprihvatljivost "novom antisemitizmu" u Evropi u XXI vijeku.

Zaključak je da je obaveza svih zemalja članica da se ovoj pošasti usprotive svim demokratskim sredstvima, da mediji u svemu ovome imaju posebnu ulogu i da trebaju da kontrolišu, pogotovo svoje internetske portale i web stranice.

Kada je riječ o Bosni i Hercegovini, možemo reći da ovdje nema antisemitizma, pogotovo ne u onom obimu kao u našem susjedstvu i daljnjoj okolini. Naš vrlo dobar odnos sa svim vjerskim zajednicama i crkvama u našoj zemlji je sigurno jedan od razloga, ali to ne znači da možemo i smijemo da se uspavamo, jer kako kažu, koga zmija ujede i guštera se boji.

Za sada opasnosti nema – ali.....

Za "Jevrejski glas"
JAKOB FINCI

Ekonomski i socijalni kontekst prilično je jasan i poznat: gospodarstvo je u dubokoj krizi, nezaposlenost doseže kritične razine, a Europa je zapljunuta novim velikim valovima imigracije. Radikalni pokreti, ideologije i diktature u povijesti su uvijek lako kljajali u sličnim okolnostima.

Psihologija predrasuda

Nolan H. Robertson, profesor psihologije na Trinity Collegeu u Dublinu, u svojoj novoj kolumni u uglednom **The Conversationu** piše kako je važno znati da ovaj obrat ima i psihološku pozadinu. Većini krajnje desnih stranaka, ističe, zajedničke su predrasude prema useljenicima te određenim rasnim skupinama.

Primjera takvog načina razmišljanja ne nedostaje ni u prilično etnički, vjerski i rasno homogenoj Hrvatskoj – kako na stadionima i ulicama, tako i u političkim krugovima. No među notornijima posebno se ističe prošlogodišnji incident u Italiji u kojem je jedan od čelnika krajnje desne Sjeverne lige Roberto Calderoli crnačku ministricu Cecile Kyenge nazvao orangutankom.

Nizak IQ i potreba za brzim, jasnim rješenjima

Nedavne britanske analize pokazale su zanimljive političke trendove - s jedne strane snažan rast popularnosti desnih radikala iz United Kingdom Independence Party (UKIP), a s druge duboki jaz između njihove slabe popularnosti u Londonu (7%) u odnosu na ostatak Engleske (20%). Bivša vijećnica UKIP-a Suzanne Evans, koja je izgubila svoje mjesto u Londonu, objasnila je da 'obrazovani, kulturni i mladi' stanovnici metropole nisu skloni njihovoj stranci.

Ovu opservaciju potvrđuju istraživanja koja su pokazala da postoji snažna statistička sprega između slabijeg uspjeha u obrazovanju i sklonosti predrasadama. Primjerice, **jedna velika kanadska studija** u kojoj su analizirani podaci iz SAD-a i Velike Britanije, pokazala je da je niži kvocijent inteligencije u djetinjstvu pouzdan prediktor snažnijeg rasizma u odrasloj dobi te da je slabija sposobnost apstraktnog razmišljanja povezana s homofobijom. U Londonu, u kojem su razine obrazovanja više od prosjeka, podrška antiimigracijskim radikalima značajno je manja. Neke slične rezultate

UPOZORENJE PSIHOLOGA

Tajna uspjeha desnih radikala: Nizak IQ i obrazovanje

Trijumf radikalne desnice i euroskeptika na nedjeljnim europskim izborima, osobito Nacionalne fronte u Francuskoj, iznenadio je i razbudio umjerene političare centra, a znanstvenike potaknuo da pokušaju još jednom analizirati i objasniti korijene ovih ksenofobnih pokreta na multietničkom i multirasnom kontinentu

dale su i **analize rezultata referenduma o braku u Hrvatskoj.**

No zašto ljudi nižeg kvocijenta inteligencije i akademskog uspjeha statistički češće daju podršku ekstremno desnim ideologijama?

Jedan odgovor na ovo pitanje prvi je još sredinom prošlog stoljeća predstavio socijalni psiholog Gordon Allport koji je ustvrdio da predrasude jednostavno predstavljaju određeni stil promišljanja o svemu što nas okružuje.

Red, struktura, diktatura

Ovaj način razmišljanja, tumači dublinski psiholog, opisan je kao 'potreba za zaključenjem', a definiran je kao želja da se za svaki problem ili temu dobije jasan odgovor kako bi se izbjegle neugodnosti koje stvaraju nejasnoće i dvojbe.

Dva aspekta potrebe za zaključenjem su hitnost i trajnost. Hitnost znači da ljudi traže brze odgovore na probleme, a trajnost podrazumijeva da odgovori, kada su jednom dati, trebaju ostati čvrsti i nepromjenjivi, odnosno da se ne mogu mijenjati u svjetlu novih podataka i ideja. Ljudi koji imaju izraženu sklonost zaključenju preferiraju red i strukturu u životima te predvidljivost u svemu. Oni vole jasne i brze odgovore na probleme i osjećaju intenzivnu neugodu kada su suočeni s dvojabama i dvosmislenostima, sa situacijama koje nemaju jasne odgovore ili koje imaju različite moguće interpretacije. Oni su također skloni uskogrudnosti i ne vole da se njihove spoznaje i uvjerenja dovode u pitanje.

Ova potreba za zaključenjem obično

potiče tzv. esencijalističko razmišljanje, odnosno stvaranje jednostavnih kategorija - kao što je primjerice 'crnci' - čiji pripadnici dobivaju automatski pripisane karakteristike povezane s kategorijom. Ovakvom navikom lakog i brzog razmišljanja izbjegava se potreba za složenijim analizama pojedinaca. Ako radikalni desničari naiđu na neke dokaze koji opovrgavaju njihovu brzu kategorizaciju, primjerice na pripadnika omalovažene skupine koji je obrazovaniji od njih, oni će to doživjeti kao snažnu neugodu i nastojati pobjeći od situacije. Takvi su ljudi također snažno privučeni autoritarnim ideologijama jer one zadovoljavaju njihovu najdublju psihološku potrebu za sigurnošću, brzim rješenjima i nepromjenjivim, trajnim odgovorima.

Ima li rješenja?

U svojoj kolumni britanski profesor konačno postavlja pitanje postoji li rješenje ove europske krize golemih proporcija. Kao jedan od odgovora predlaže ublažavanje segregacije, odnosno poticanje smislenih

kontakta i komunikacije između pripadnika različitih etničkih i rasnih skupina jer oni slabe rasne stereotype.

Drugi ključan odgovor je u obrazovanju. Naime, obrazovanje povećava IQ i smanjuje predrasude. Naravno, riječ je o statistici – uvijek postoje iznimke i odstupanja od nje što najbolje ilustriraju neki visoko obrazovani čelnici ultradesnih stranaka.

Obrazovanje također pomaže ljudima da razmišljaju apstraktnije, a to također smanjuje predrasude.

Dakle, ako Europa želi preživjeti poplavu euroskepticizma i radikalnih antiimigracijskih ideologija, morat će više ulagati u kvalitetno obrazovanje. To je očito dugoročno rješenje, međutim u protivnom potreba za zaključenjem i rješenjima u kojima se traže lako prepoznatljivi krivci mogli bi Europu pretvoriti u vrlo nesretno mjesto, upozorava britanski psiholog.

DEPO PORTAL

UMBERTO EKO

FAŠIZAM - ZLO U 10 TAČAKA

U fašizmu ne postoji borba za život, naprotiv, život se živi samo zbog borbe. Zbog toga, pacifizam je kolaboracija sa neprijateljem. Građani se pozivaju samo kada treba odigrati ulogu naroda.

1 Prvo obilježje fašizma je kult tradicije, a tradicionalizam implicira odbacivanje moderne. Poštovaoci tehnologije su kako fašisti tako i nacisti, dok je tradicionalistički mislioci obično odbacuju kao negaciju tradicionalnih duhovnih vrijednosti. Međutim, iako je nacizam bio ponosan na svoja industrijska dostignuća, njegov modernizam je ležao tek na površini jedne ideologije koja se temeljila na krvi i tlu. Odbijanje modernog svijeta kamufliralo se kao odbijanje kapitalističkog načina života, ali u prvom redu radilo se o odbijanju duha iz 1789. g. (1776. g. naravno). Prosvijećenost, vijek uma, važi kao početak modernog izopačenja. U tom smislu, fašizam se može definisati kao iracionalizam.

2 Iracionalizam je, takođe, ovisan o kultu akcije zbog akcije. Akcija mora uspjeti prije mišljenja ili u potpunosti bez mišljenja. Otud kultura postaje sumnjiva čim se identifikuje sa kritičkim stavovima. Nepovjerenje prema svetu intelekta uvek je bio simptom fašizma, od Geringovog otvorenog stava: "Kada čujem reč kultura mašim se za pištolj", do česte upotrebe izraza kao što su "degenerisani intelektualci", "jajoglavci", "jalovi snobovi", "univerziteti su gnijezda crvenih". Službeni fašistički intelektualci uglavnom su bili angažovani u napadanju moderne kulture i liberalne inteligencije zbog izdaje tradicionalnih vrijednosti.

Nikakva se sinkretistička vjera ne može oduprijeti analitičkoj kritici. Kritički duh provodi razlikovanje. U modernoj kulturi naučna zajednica hvali neslaganje kao nešto korisno za obogaćivanje znanja. Za fašizam neslaganje je izdaja.

3 Uostalom, razlike u mišljenju znak su raznolikosti. Fašizam raste i traži podršku tako što izrabljuje i naoštava prirodni strah od različitog. Prvi 414 POGLAVLJE VI apel jednog fašističkog ili predfašističkog pokreta usmjeren je protiv došljaka. Tako je fašizam po definiciji rasistički.

4 Fašizam je nastao iz individualne ili socijalne frustracije. Stoga je tipičnim obeležjima istorijskog fašizma pripadao apel frustriranoj srednjoj klasi, klasi koja je trpjela ekonomsku krizu ili osjećaj političkog poniženja. U naše vrijeme, kada su stari "proleteri" postali malograđani fašizam sutrašnjice naći će svoju publiku u toj novoj većini.

5 Ljudima koji osjećaju da im je otet njihov vlastiti socijalni identitet fašizam dodjeljuje kao jedinu privilegiju da su rođeni u istoj zemlji. To je izvor nacionalizma. Osim toga, jedna nacija dolazi do svog

identiteta samo preko svojih neprijatelja.

Stoga, u korjenima fašističke psihologije, leži opsesija zavjerom, najbolje je, međunarodnom zavjerom. Sljedbenici se moraju osjećati opkoljenima. Toj zavjeri najlakše je doskočiti pozivom na mržnju prema strancima. Ali zavjera mora takođe doći iznutra: Jevreji su obično najbolji cilj jer imaju tu prednost da su istovremeno i unutra i spolja. U SAD prominentna instanca opsesije zaverom može se naći u "The New World Order", Peta Robertsona, ali ima i mnogo drugih.

6 Sljedbenici se moraju osjećati poniženima očiglednim bogatstvom i moći svojih neprijatelja. Kad sam bio mladić naučili su me da mislim o Englezima kao narodu sa pet obroka. Oni su jeli češće od siromašnih, a i umjerenih Italijana. Jevreji su bogati i pomažu jedni drugima putem tajnih mreža uzajamne podrške. Sljedbenici moraju, međutim, takođe biti uvjereni da mogu pobijediti svoje neprijatelje. Tako, neprestanim pomijeranjem retoričkog žarišta neprijatelji su istovremeno prejak i preslabi. Fašističke vlade osuđene su na to da gube ratove jer su nesposobne da ispravno procene neprijatelja.

7 U fašizmu ne postoji borba za život, naprotiv, život se živi samo zbog borbe. Zbog toga, pacifizam je kolaboracija sa neprijateljem. On je loš, jer život je stalna borba. To vodi Armagedonovom kompleksu. Kako neprijatelji moraju da budu pobijedjeni, nužna je jedna odlučujuća bitka nakon koje će pokret zavladati svijetom. Takvo "konačno rješenje" implicira iznova jedno razdoblje mira, novo zlatno doba, što protivrječi načelu neprestanog rata.

Nijednom fašističkom vođi nikada nije pošto za rukom da riješi taj problem.

8 Elitizam je tipični aspekt svake reakcionarne ideologije, ukoliko je on u osnovi aristokratski, a aristokratski i militaristički elitizam imaju osobinu – preziranje slabijih. Fašizam može da zastupa samo jedan popularni elitizam.

Svaki građanin pripada najboljem narodu na svetu, najbolji građani su članovi 415 stranke, svaki građanin može (ili bi trebalo) da pristupi stranci. Međutim, bez plebejaca nema patrijaca. Vođa zna da njegova moć nije demokratski prenet na njega nego nasilno osvojena i njemu je potpuno jasno da njegova snaga proizilazi iz slabosti masa, koju su tako slabe da trebaju i zaslužuju vođu. Kako je grupa hijerarhijski organizovana (po vojničkom modelu) svaki od nižih vođa prezire svoje potčinjene, kao što opet svaki od ovih potčinjenih prezire one njemu potčinjene. To pojačava svijest o masovnom elitizmu.

9 Fašizam se temelji na selektivnom populizmu, na jednom takoreći kvalitativnom populizmu. U demokratiji građani imaju individualna prava, ali u svojoj cjelini poseduju politički uticaj samo na osnovu jednog kvalitativnog gledišta – poštuju se odluke većine. Za fašizam individue kao individue nema nikakva prava, dok je narod, naprotiv, shvaćen kao kvalitet, kao monolitni

entitet koji izražava zajedničku volju. Kako veliki kvantitet ljudi ne može imati nikakvu zajedničku volju, vođa se predstavlja kao njen tumač. Izgubivši svoju delegiranu moć, građani više ne deluju; oni se pozivaju samo onda kada treba odigrati ulogu naroda. Zbog toga, narod nije ništa drugo do jedna teatralna fikcija. Kao dobar primer kvalitativnog populizma nije nam više potrebna. Piazza Venezia u Rimu ili Nirberški stadion.

U budućnosti nas čeka jedan televizijski ili internet-populizam u kojem će emocionalna reakcija neke odabrane grupe građana biti prihvaćena kao glas naroda. Na temelju svakog kvalitativnog populizma fašizam mora biti protiv "trule" parlamentarne vlasti. Jedna od prvih rečenica koju je Musolini izrekao u italijanskom Parlamentu bila je: "Mogao sam pretvoriti

ovo gluvo i sumorno mjesto u logor za moje manipule" – "manipule" su jedinice od kojih se sastojala tradicionalna rimska legija. Ustvari, on je smesta pronašao bolji smestaj za svoje manipule, ali je nešto kasnije likvidirao i Parlament. Gdje god neki političar dovodi u pitanje legitimnost parlamenta zato što on ne izražava više volju naroda, tu smrdi na fašizam.

10 Fašizam govori novogovorom. Orvel je u "1984" izmislio novogovor kao službeni jezik Anglosoca, engleskog socijalizma, ali elementi fašizma zajednički su različitim oblicima diktature. Svi nacistički li fašistički školski udžbenici poslužili su se osiromašenim vokabularom i elementarnom sintaksom kako bi u klici zatrl instrumente kompleksnog i kritičkog mišljenja. Ali moramo se pripremiti i na druge oblike novogovora, čak i kada se pojavljuju u naizgled nevinom obliku popularnih tok-šoua. Ujutro, 27. jula 1943. saznao sam sa radija da je fašizam propao i da je Musolini

uhapšen. Kada me je majka poslala po novine otkrio sam da novine na najbližem kiosku imaju različite naslove. Štaviše, nakon što sam pročitao te naslove postalo mi je jasno da u svakim novinama stoji nešto drugo. Naslijepo sam se odlučio za jedne i na prvoj stranici pročitao proglas koji je potpisalo pet ili šest političkih stranaka, među njima i Komunistička partija, Socijalistička partija i Liberalna partija.

Sve do tog trenutka vjerovao sam da u svakoj zemlji postoji samo jedna jedina stranka i da je u Italiji to Partito Nazionale Fasciste. Sada sam otkrio da je u mojoj zemlji moglo postojati više stranaka u isto vrijeme. Kako sam bio pametan dečko, smjestio sam shvatio da tako mnogo stranaka nije moglo preko noći da iznikne iz zemlje, da su one, dakle, neko vrijeme morale postojati u ilegali. Proglas na naslovnoj strani slavio je

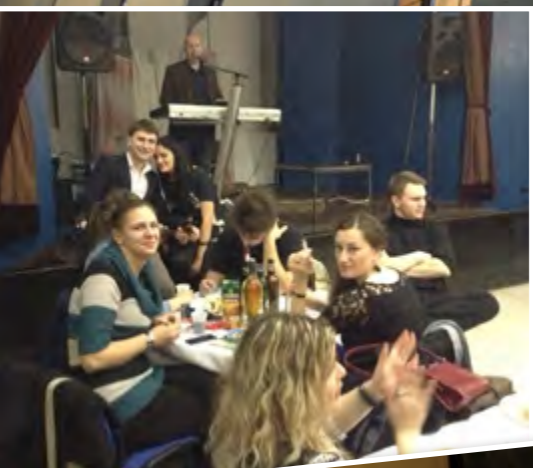
kraj diktature i povratak slobode: sloboda govora, štampe, političkog organizovanja. Te riječi "sloboda", "diktatura", "prava" – tada sam ih čitao po prvi put u svom životu. Uz pomoć tih novih riječi ponovo sam bio rođen kao slobodan čovjek Zapada. Moramo ostati budni kako smisao tih riječi ponovo ne bi dospao u zaborav. Fašizam je još uvijek oko nas, ponekad neugledno obučen. Bilo bi mnogo lakše za nas kada bi se na svjetskoj sceni pojavio neko i rekao: "Želim drugi Aušvic, želim da crne košulje ponovo pradiraju italijanskim trgovima". Život nije tako jednostavan.

Fašizam se može vratiti i pod najnevinijom maskom. Naša je dužnost da ga razotkrijemo i da upremo prstom na svaki od njegovih primjera svakog dana, na svakom mjestu na svijetu. Sloboda i oslobođenje zadaci su kojima nikada nema kraja.

BLIC, 9. SEPTEMBAR 2013.

Foto: Oslobođenje i Nadža Finci

2014/5775

Dragi prijatelji,
Srdačno i iskreno, svim članovima Jevrejske opštine
u Sarajevu čestitamo HANUKU

HANUKA LESIMHA

Jakob Finci, predsjednik Jevrejske zajednice Bosne i Hercegovine
Boris Kožemjakin, predsjednik Jevrejske opštine u Sarajevu

STIGMA 2014

Od niza aktivnosti na ovom planu realiziranih u 2014. izdvajamo organiziranje 2 radionice na temu "Smanjenje Stigme" čiji je cilj bio jačanje kapaciteta vjerskih organizacija, vjerskih službenika i vjeroučitelja iz oblasti prevencije HIV-a i smanjenja stigme. Na radionicama su prisustvovala 31 predstavnika sve četiri konfesije, koji su motivirani da aktivnosti koje se tiču smanjenja stigme uključe u svoje svakodnevne djelatnosti (propovijedi, hutbe, radionice, savjetovanja, časove vjeronauke, rad sa mladima itd), te time kontinuirano prenose informacije na indirektno korisnike projekta.

Učesnici ovih radionica su nakon ove vrste stručne edukacije neposredno informirali daljih 500 vjernika u BiH u oblasti prevencije HIV-a i smanjenja stigme. Nadalje, koordinatori na projektu (predstavnici sve četiri konfesije) su na mjesečnoj osnovi kroz direktno savjetovanje o prevenciji HIV-a i smanjenju stigme savjetovanjem obuhvatili 516 osoba.

Također, povodom 1. decembra, svjetskog dana borbe protiv AIDS-a predstavnice 4 vjerske zajednice i crkve u BiH su prigodnim aktivnostima (predavanja, tribine, propovijedi, časovi vjeronauke itd.) obilježili ovaj dan i time dali svoju podršku oboljelim od AIDS-a.

Melika Mujezinović

Project Manager,
Stigma Reduction

World Vision

Crkve i vjerske zajednice su i u 2014. godini aktivno djelovale na u sprovedbi GFATM programa u BiH, kroz senzibiliziranje svojih članova i njihovo mobiliziranje kroz čitav niz aktivnosti na prevenciji HIV-a, zagovaranju, brizi i podršci osobama koje žive sa HIV-om te njihovim specifičnim potrebama.

Strip „NIRA” kao izražajna forma, koja komunicira različite poruke ispreplitanjem slike i riječi ljudskim pravima i njihovoj primjeni, potiče mlade da uče, promišljaju i rade, te na taj način spajaju kreativnost i građanski aktivizam.

Glavna junakinja Nira na autentičan način predstavlja jedan od modela angažirane mlade osobe i osviještene građanke koja svojim vlastitim primjerima svakodnevno pokazuje hrabrost i inicijativu za promjene u društvu. Ona je svjesna poteškoća s kojima se susreće društvo u kojem živi, ali se odupire pasivnom, inertnom i jednoličnom društvu koje svojom šutnjom i neaktivizmom dopušta kršenje ljudskih prava. Nira, odvažna i ustrajna u svojim ciljevima, podiže svoj glas i pokreće se, ne dopuštajući da pred njenim očima vlada nepravda i bezakonje. Svojim idejama, željama i aktivizmom pridobiva podršku svojih prijatelja i prijateljica te uspijeva promijeniti stavove okoline.

Pet epizoda stripa „NIRA” držat će vašu pozornost i potaknuti vas na razmišljanje o vašem vlastitom djelovanju u vašoj zajednici. Učeći da ne smijemo biti slijepi pred nepravdom, „NIRA” će nas ponukati da preispitamo vlastitu odgovornost prema sebi i drugima.

TPO Fondacija se zahvaljuje svim suradnicima koji su radili na pripremi stripa, kao i donatoru Porticus Njemačka koji je podržao ovaj projekt.

Nadamo se da će mladi pronaći inspiraciju u Nirinim pričama i odvažiti se da djeluju kao aktivni građani i građanke u promociji i zaštiti ljudskih prava.

Tim TPO Fondacije

U Sarajevu promoviran prvi strip o ljudskim pravima

NIRA

Povodom Dana ljudskih prava koji se obilježava 10.12.2014.

TPO Fondacija Sarajevo i „La Benevolencija“ organizirali su promociju stripa o ljudskim pravima „Nira”. Autori stripa su naši članovi Elma Softić-Kaunitz i Pavle Kaunitz te crtači Filip Andronik i Esmir Prlja.

U okviru projekta „Inicijativa za kreativni dijalog i edukaciju (IKDE)”, TPO Fondacija je pokrenula publiciranje stripa „NIRA” kako bi ljudska prava približila mladim ljudima, posebno tinejdžerima. Dosadašnje aktivnosti na promociji ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u najvećoj su mjeri bile usmjerene prema ženama i mladima. Vodeći se idejom da mladi ljudi trebaju biti nositelji promjena u društvu kroz različite aktivnosti, TPO Fondacija je kreirala poseban materijal koji će ih na primjeren način potaknuti da artikuliraju pitanja ljudskih prava u svom okruženju.

Concert celebrates the Sarajevo Haggadah, "a symbol of survival"

A tale some 600 years old will turn another page Oct. 20, when the multimedia concert "The Sarajevo Haggadah: Music of the Book" has its D.C. premiere. The production, with an original accordion-and-piano score by Bosnian-born composer and accordionist Merima Kljuco, draws on the staggeringly eventful history of the eponymous liturgical volume, whose origins may date as far back as the mid-14th century.

The concert is part of this year's Hyman S. & Freda Bernstein Jewish

Literary Festival, mounted by the D.C. Jewish Community Center and running Oct. 19-29.

A Haggadah, the order of service used at the Passover Seder, includes a recounting of the Jews' exodus from Egypt. The richly illustrated and ornamented volume that became known as the Sarajevo Haggadah originated in medieval Spain at a time of relative harmony for that country's Jewish, Christian and Muslim citizens. After surviving Spain's expulsion of the Jews in 1492, the book turned up in Venice, where, in 1609, a Catholic

censor's inscription seems to have preserved it from destruction in the Inquisition.

By 1894, the Haggadah was in Sarajevo. During World War II, a Muslim librarian at Sarajevo's national museum hid the book from the Nazis, and during the Bosnian War in the 1990s, another Muslim librarian saved the priceless volume by moving it to a bank vault during fierce shelling.

The Sarajevo Haggadah is "a symbol of survival, and a symbol that inspires respect and tolerance toward different traditions and cultures," says Kljuco, who grew up in Sarajevo and remembers a society that — before the Balkan conflicts of the 1990s — reveled in diversity. Families such as hers, she said, celebrated holidays with Jewish, Christian and Muslim neighbors and felt a bond with multiple cultural heritages.

Merima Kljuco performing "The Sarajevo Haggadah: Music of the Book" in Boston in June 2014.

НАШ ХОР УЧЕСТВОВАО НА МЕЂУРЕЛИГИЈСКОМ ДУХОВНОМ КОНЦЕРТУ У ТУЗЛИ

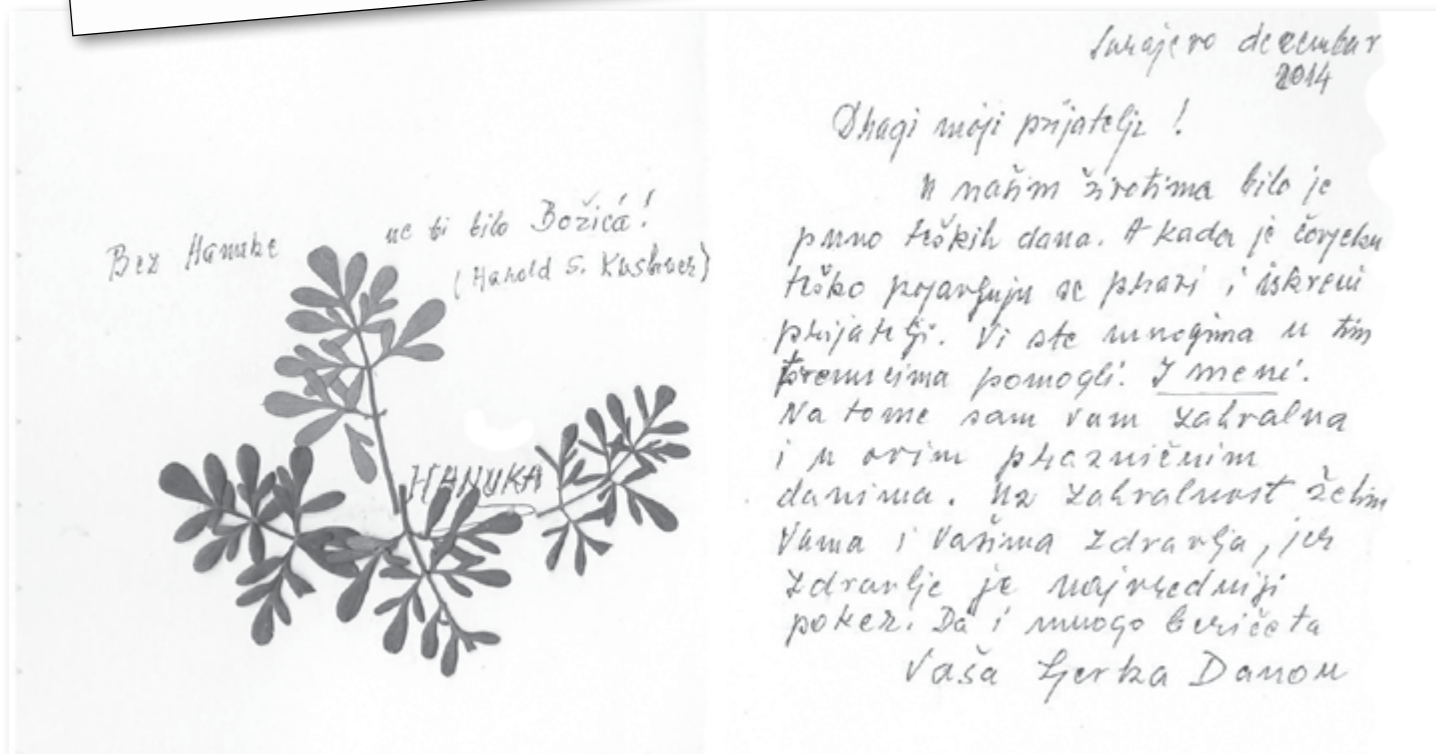
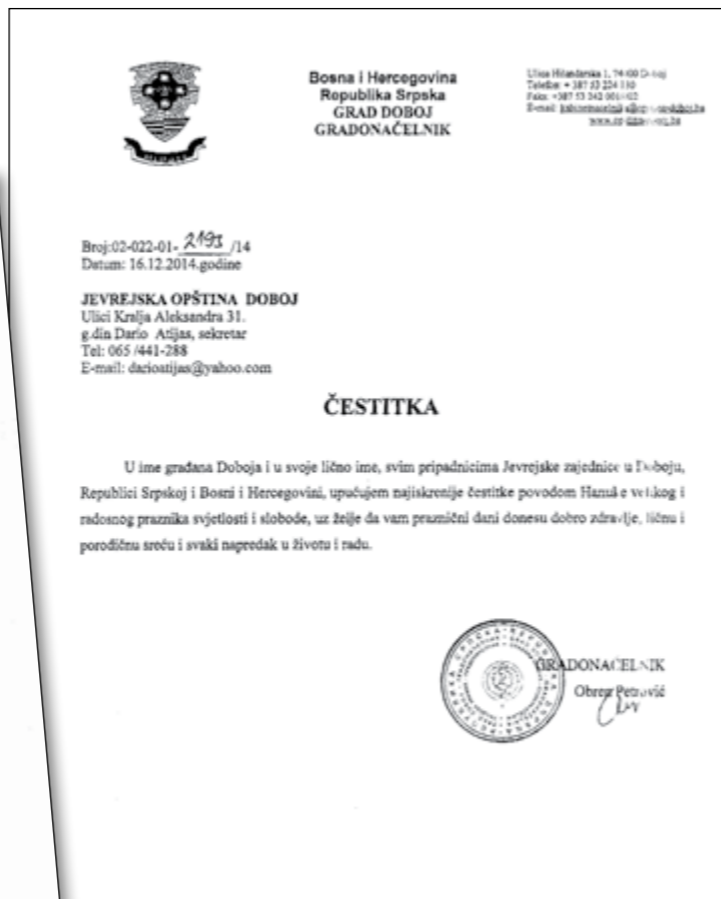

По први пут у нашем граду, 27. новембра ове године са почетком у 18 часова, одржан је међурелигијски концерт духовне музике у Босанском културном центру у Тузли. Концерт је окупио љубитеље духовне музике свих вјера и нација, и радује чињеница да је концерту присуствовало 500 наших суграђана који нису крили одушевљење понуђеним програмом. Главан тема и порука концерта била је ЛЈУБАВ ПРЕМА БЛИЖЊИМА. Наступили су хор Беграм-бегове медресе у Тузли, Српско црквено-пјевачко друштво Богољубље из Добоја, збор Католичко-школског центра у Тузли и хор Јеврејске општине из Сарајева.

Након овог концерта родила се идеја да се традиционално једанпут годишње одржава међурелигијски концерт за све грађане Тузле.

*члан Одбора испред СПЦ
јереј Милош Тришић*

"Mali Jeruzalem" u Toskani

Godine 2002. Institut Yad Vashem iz Izraela dodjelio je trinaestorici gradjana Pitigliana priznanje "Pravednika među narodima" za nesebičnu pomoć ukazanu Jevrejima tokom nacističkih progona.

Jevrejska četvrt (geto) danas

Kada su Jevreji naselili ovu zonu, smještenu na samoj litici visokog kamenog masiva, zatekli su niz već formiranih prostorija koje su (barem jedan njihov dio) nastale još u etrusko doba, izdubljene u kamenoj gromadi na više nivoa. Treba znati da se radi o stijeni vulkanskog porijekla, tzv. tufu koji se relativno lako obrađuje, lagan je i čvrst, a istovremeno veoma postojan. U ovom obnovljenom kompleksu danas se mogu posjetiti: Ritualno kupatilo, Sinagoga, Izložbeni prostor jevrejske kulture, Vinski podrum, košer mesnica, Pekara beskvasnog kruha te Prostor za bojenje tkanina i štavljenje kože. U velikoj dvorani što služi za edukaciju i

razgovore mogu se pogledati filmovi o povijesti Jevreja, listati knjige i časopisi...

Planimetrija predočava prostorije koje su djelomice ili sasvim uklesane u stijeni. (sinagoga se nalazi na višem nivou, iznad ovih prostora). Na crtežu je jasno vidljivo da se prozorski otvori nalaze isključivo na jednoj strani kompleksa – to je strana koja gleda prema ponoru ispod velike litice Pitigliana. Sve ostale prostorije formirane su u živom masivu stijene na različitim visinskim kotama.

Ritualno kupatilo

Ritualno kupatilo je, kao što se to vidi na slici, kompletno ukopano u živoj stijeni. Kroz otvore u zidu ulazila je kišnica što se kroz pukotine kamena slivala iz gornjih slojeva, utječući u jednu vrstu kamenog bazena (mikve) u kom se obavljalo ritualno uranjanje (tevila), te u nekoliko dubokih spremišta ispod nivoa poda. Ostaci kamenog korita mikve danas su samo djelomično

vidljivi. Iz udruge koja se brine o ovom kompleksu ustupili su mi sliku koja ilustruje način prikupljanja vode. Prije nekoliko godina uspjeli su snimiti kako i danas voda, za vrijeme obilnih kiša, pronalazi drevne putove i napaja nekadašnja spremišta.

U skladu sa pravilima koje propisuju Tora i klasična rabinska literatura, ritualno pranje u judaizmu ima dvije osnovne forme: *tevila* i *netilat jadajim*.

Tevila je uranjanje cijelog tijela u vode mikve. Tijelo prethodno treba biti potpuno čisto i golo, kako bi svaki njegov dio mogao doći u direktni kontakt sa vodom. *Tevila* ne predstavlja nikakvo "kupanje" u današnjem smislu te riječi. To je visoko spiritualni čin očišćenja gdje se elementu vode prilikom obreda "predaju" svoje unutarnje nečistoće kako bi se, nakon očišćenja, moglo stupiti pred lice Boga u sinagogi. Zato je i propisano da voda mikve mora biti "živa voda", ona iz izvora, potoka, ili bunara. Ovu vrstu očišćenja prakticirale su žene prije stupanja u brak, nakon menstrualnog ciklusa i nakon poroda. *Tevila* je obavezan i prilikom konverzije na judaizam.

Zbog velike važnosti ovog obreda, najčešće se događalo da novoformirana Zajednica prvo obezbijedi mikve, a tek kasnije podigne Sinagogu. Iako ne postoje nikakvi povijesni izvori na koje bismo se mogli pozvati, sasvim je realno pretpostaviti da je ovo prvi prostor kog su Jevreji Pitigliana organizirali za svoje potrebe, koristeći već postojeće podzemne prostore (ostavljene možda još iz etruskog vremena?!) prije nego što je, 1598. godine, podignuta sinagoga.

Netilat jadajim je pranje ruku vodom iz krčaga, u nizu propisanih svakodnevnih situacija i ne obavlja se u ritualnom kupatilu.

Vinski podrum

Dugi hodnik izdubljen u stijeni lagano se spušta prema vinskom podrumu. Sa strane su vidljiva u z d i g n u t a

Bijelo i crno vino iz Pitigliana u kasher varijanti

postolja na koja se polažu burad za skladištenje vina. Ovdje se nekada, dok je Jevrejska zajednica bila aktivna, proizvodilo i skladištilo košer vino, te se nadgledao proces njegova sazrijevanja. I danas Zadruga (Cooperativa Sociale) proizvodi bijelo i crno vino u košer varijanti, kako se ova dugogodišnja tradicija ne bi izgubila, a sve faze u procesu njegove proizvodnje su pod nadzorom rabina iz Livorna.

Muzej jevrejske kulture

U prvim godinama Zajednice, prije podizanja sinagoge, u prostoru današnjeg muzeja obavljali su se studij i skupština. Danas su ovdje, u didaktičkoj formi,

izloženi mnogobrojni predmeti koji karakteriziraju religijski i svakodnevni život: ceremonijalna odjeća, pribor za obrezivanje, predmeti koji se u obitelji koriste za Šabat... Između ostalih, tu je i kopija kojom se na Šavuot (blagdan sedmica kojim se praznuje sklapanje Saveza) prekrivao sveti ormar sa svicima *Sefer Tora*. Original (čiju sliku donosimo) nalazi se u kolekciji Ceremonijalne umjetnosti u Jevrejskom muzeju u Njujorku. Vezle su je svilom i srebrom tri jevrejske djevojke iz Pitigliana, u prvoj polovici 18. stoljeća. Na njenom središnjem dijelu prikazane su ploče Saveza, a u kutovima je korišćen motiv amfore sa cvijećem koji se često pojavljuje kao dekoracija na zavjesama za prekrivanje svetog ormara u sinagogama sjeverne Italije.

Mesnica kasher

Posebno educirana osoba (*šohet*) obavljala je, na način koji propisuje *Tora*, klanje životinja koje su služile u ishrani članova Zajednice.

Pravila za obavljanje ove dužnosti su precizna i stroga. U ishrani su se mogle koristiti samo zdrave životinje i samo one koje su odobrene za ishranu: perad i preživari sa podjeljenim papkom (ovce, koze, goveda i životinje koje pripadaju porodici jelenâ).

Nakon klanja (*šehita*) *šohet* detaljno pregleda sve dijelove životinje, odstranjuje one koji se ne koriste u ishrani i osigurava da je sva krv propisno istekla.

Pekara beskvasnog kruha

Samo jednom godišnje, za vrijeme osam dana slavljenja *Pesaha*, članovi Zajednice koristili su ovu pekaru za pripremanje i pečenje kolača i beskvasnog kruha.

Posljednji put je ovdje naložena vatra pred *Pesah* 1939. godine. Nakon toga su tzv. rasni zakoni fašističke Italije doveli do gašenja svih aktivnosti u getu.

Na ulaznim vratima pekare i danas je vidljivo malo, oblo udubljenje u kome je nekada bila postavljena *mezuza*.

Ovakav beskvasni kruh, urađen u istoj formi i na način kako su ga radile žene sa slike, može se i danas nabaviti u pekari u Ulici Zuccarelli (ulica nekadašnjeg geta) u Pitiglianu.

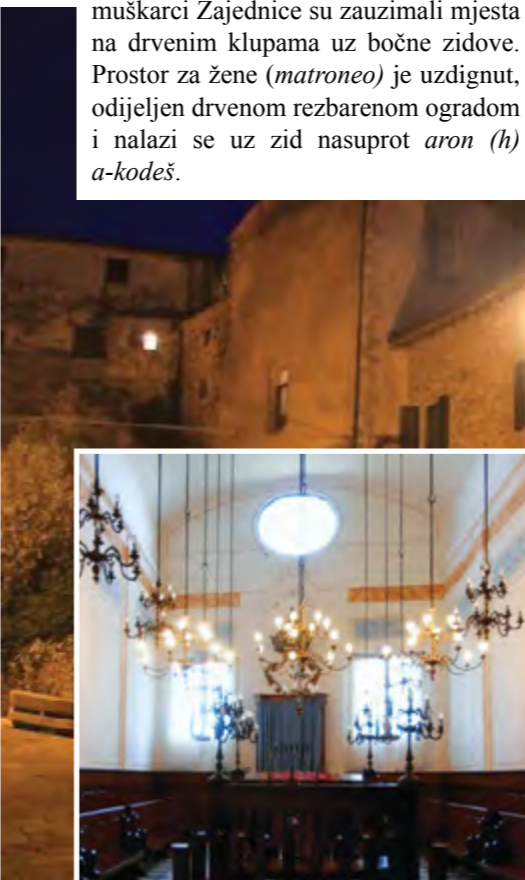
Sinagoga

Sinagoga u Pitiglianu sagrađena je 1598. godine. Na jednoj ploči može se naći podatak da ju je podigao Jeudâ, sin Šabetajev. Iznad ulaznih vrata je zapisano: “Neka izgrade za mene svetište i ja ću boraviti među njima. Otvorite za mene vrata pravednosti. Ovo su vrata (koja vode) Bogu”. Nakon Drugog svjetskog rata nije više bilo minjana i sinagoga je bila van uporabe, a prilikom jednog odrona 1960. godine se srušila. Opština Pitigliano preuzela je na sebe rekonstrukciju sinagoge i okončala radove na njenoj obnovi 1995. godine. Danas je u Pitiglianu, od nekada brojne jevrejske zajednice, živa samo jedna starica, gospodja Elena Servi. Međutim, sinagoga nije stalno pusta. Oživi ona,

doduše povremeno, i tada ovdje biva pozvan rabin iz Livorna da obavi poneko vjenčanje ili *bar micvu*... A mladi se sada najavljuju i dolaze iz čitavoga svijeta: iz Francuske, Amerike, Brazila...

Ormar vidljiv u dnu između dva prozora je *aron (h)a-kodeš*, sveti ormar u kom se čuvaju svici *Sefer Tore*. Položen je uz istočni zid, onaj koji je okrenut ka Jeruzalemu. Iznad njega je svjetiljka koja se nikada ne gasi - *Ner Tamid* ili “vječna svjetiljka” koja simbolizira *menoru* jeruzalemskog hrama i vječno Božije prisustvo. U sredini prostora je na slici vidljiv uzdignuti podij za čitaca - *teva*. U polukrugu (smještenom između *aron (h)a-kodeš* i *teva*) sjedili su pjevači, a muškarci Zajednice su zauzimali mjesta na drvenim klupama uz bočne zidove. Prostor za žene (*matroneo*) je uzdignut, odijeljen drvenom rezbarenom ogradom i nalazi se uz zid nasuprot *aron (h)a-kodeš*.

ljubavnu priču”, napisao je Izraelac Eytan Kahn.

I doista, priča o Jevrejima i “Malom Jeruzalemu” u Toskani i jeste jedna od bezbroj mogućih priča o ljubavi.

Detalj

U pekari u Ulici Zuccarelli, koja nosi naziv “Pekara Geta”, i danas se mogu kupiti peciva i kolači koji pripadaju jevrejskoj tradiciji: beskvasni kruh (*Pane azzimo*), *Lo Sfratto*, *Bollo* sa anisom, *Tozzetti* ebraiči (sa bademima i cimetom) i torta od višanja sa *ricottom* (vrsta mladog sira).

Posebno je zanimljiv kolač “*Lo sfratto di Pitigliano*” ili, kako ga neki zovu, “*Lo Sfratto dei Goym*”. Posjeduje nešto tipično jevrejsko-maestralnu autoironiju koja sjećanje na tragične i nemile događaje iz vlastite povijesti pronosi

kroz vrijeme u imenu (i obliku) jednog kolača. Sama riječ *sfratto* znači izgon, tjeranje i podsjeća na period s kraja 16. i početka 17. stoljeća kada su Jevreji iz današnje centralne Italije bili izloženi progonima od strane Papinske države sa juga i Velikog Toskanskog Vojvodstva sa sjevera. Upravo u tom periodu su i naselili ove krajeve, kako bi izbjegli geta Rima, Firenze... Međutim, početkom 17. stoljeća Cosimo II Medici, Granduca di Toscana, zauzima ova područja i donosi edikt kojim nalaže da svi Jevreji iz šire zone moraju napustiti svoje kuće i naseliti se u getu u Pitiglianu. Vladarevi emisari su, izvršavajući ovu naredbu, lupali štapovima po vratima jevrejskih kuća, najavljujući tako izgon - lo sfratto.

Kao sjećanje na ta zbivanja, ovaj kolač ima oblik štapa, dugačkog 20 -30 cm, sa promjerom od oko 3cm. Obavijen je tankim slojem tijesta koje se priprema od mekog brašna, šećera, bijelog vina i maslinovog ulja. Unutrašnjost je ispunjena nadjevom od oraha, meda, narančinih korica, anisa i muškarnog oraščića. Izuzetno je ukusan i servira se narezan na reznjeve, ali se prodaje samo u obliku cjelovitog štapa. Smatra se da u sebi sretno objedinjuje gastronomske tradicije ovog teritorija koje su započeli još drevni Etruščani, a Jevreji onda preuzeli, usavršili i dali mu danas poznatu formu i ime. Kao simbol koji izrasta iz tradicije i vjekovne povijesti jednog teritorija, uvršten je na prestižnu listu proizvođača zaštićenih markicom Slow Food Italia.

Jelica Raseta

IZVJEŠTAJ

O UTROŠKU SREDSTAVA PRIKUPLJENIH ZA SANIRANJE ŠTETA NASTALIH POPLAVAMA U BIH

PRIKUPLJENA SREDSTVA		UTROŠENA SREDSTVA	
Židovska općina Zagreb	3,896.00 KM	Jašek Borislav	5,000.00 KM
Prijatelji La Benevolencije London	2,680.00 KM	Jašek Toni	5,000.00 KM
Muzej Holokausta Skoplje	9,770.00 KM	Miličević Jovan	5,000.00 KM
Židovska općina Dubrovnik	3,896.00 KM	Jelena Altarac Marković	3,000.00 KM
Jevrejska zajednica Makedonije	1,948.00 KM	Jevrejska opština Banja Luka	1,000.00 KM
Sabrina Horović Dubrovnik	584.00 KM	materijalni troškovi /gorivo, lijekovi i hrana/	1,220.00 KM
Tamara Musafija	301.00 KM	Sorel Blagojević Dobjoj	3,000.00 KM
Prilozi članova Opštine	395.00 KM	Đorđević iz Banja Luke	640.00 KM
Prilog NN	70.00 KM	UKUPNO UTROŠENO	23,860.00 KM
Prilozi uplaćeni na blagajni	320.00 KM		
UKUPNO DONIRANO	23,860.00 KM		

IME I PREZIME	NAMJENA PRILOGA	IZNOS
SOCIJALNA KOMISIJA		
JOVANKA ALKALAJ	<i>pomen za 31.godišnjicu smrti dragog supruga Alkalaj Salomona</i>	50 KM
VERBER NINOSLAV I DAVORKA	<i>povodom rođenja unuke</i>	50 KM
NADA I RAFAEL KAMHI	<i>sjećanje na moje drage roditelje Cinu i Davida Kamhija i brata Morena</i>	100 KM
PORODICA UNGAR	<i>za rad Socijalne komisije</i>	50 KM
KĆERKE GINA, UNUKE ANJA I MIA	<i>Sjećanje na supruga i tatu Rajka Kovačevića</i>	50 KM
KĆERKE GINA I LJILJA, UNUKE RENATA, ANJA I MIA, I ZET JOJA	<i>Sjećanje na oca i dedu Mocu Kabilja</i>	50 KM
PORODICA KALAUZOVIĆ	<i>pomen na muža i oca</i>	100 KM
SADRUDINA SOFTIĆ-GAVRANKAPETANOVIĆ		50 KM
VJERSKA KOMISIJA CADIK DANON		
Obitelji DRAGOJEVIĆ i AZABAGIĆ	<i>spomen na dragu mamu i nonu Mazal Matilda Medina</i>	50 KM
JEVREJSKA OPŠTINA		
PAOLO VALABREGA	<i>za rad Jevrejske opštine</i>	50 Eura
ZORA I ARMIN SILARD	<i>za rad Jevrejske opštine</i>	50 KM
JEVREJSKI GLAS		
ARON ALBAHARI	<i>povodom godinice smrti dragih roditelja, Leona (umro 16.01.1992.) i Marije (umrla 02.02.2011.) Albahari</i>	100 KM
SADRUDINA SOFTIĆ-GAVRANKAPETANOVIĆ		50 KM
BOHORETA		
ELA ALBAHARI		100 KM
DADO ALBAHARI		100 KM

Sonja Samokovlija

Ovih dana nas je, ne iznenada, napustila Sonja Samokovlija. Teško, vrlo teško je skicirati portret nekoga, koga si toliko cijenio, odmah po njenom "odlasku".

Upoznali smo se početkom devedestih u Zagrebu, ja kao već par godina novopečeni "Zagrepanin", ona kao "staro nova Zagrepčanka". Rođena iste godine kao i ja, ali za razliku od mene, ona u Zagrebu. Generacija. Ona došla ponovo u Zagreb nakon nesigurnosti koje je početkom devetdesetih osjetila u Beogradu, gdje je dugi niz godina uspješno radila i kako kaže, "dobro se osjećala". Odlučila se, sa dvoje male djece, ponovo doći i započeti tj. potražiti novu egzistenciju. Ta njena odluka me, moram reći i iznenadila, ali i uvjerala, da se radi o beskompromisnoj i hrabroj osobi, koja je u tim trenucima mislila samo o dobrobiti svoje djece.

Odmah smo se "razumjeli". O brojnim stvarima smo imali skoro identične stavove. Dodatno me je osvojila toplinom, šarmom i duhovitošću, svojstvenu bosanskim Sefardima (Samokovlije). Dogovorili smo se početkom devetdesetih godina o potrebi susreta zagrebačkih Židova i beogradskih Jevreja u Mađarskoj, u želji da malu židovsku/jevrejsku zajednicu Zagreba i Beograda, poštedimo polarizacije i nesuglasica. I to je bio početak našeg zajedničke i rekao bih vrlo uspješne suradnje koja je rezultirala sa četiri susreta članova pomenutih zajednica i u mnogome doprinijela i današnjim dobrim odnosima među prijateljima u oba grada. Nastavili smo izuzetno uspješnu suradnju i u radu "Bejahad"-a. Bez Sonjine pomoći, sugestija i angažmana, "Bejahad" – Židovska kulturna scena ne bi dosegla nivo koji je dosegla. Njena požrtvovnost i kreativnost su joj u povijesti "Bejahad"-a osigurali mjesto nezamjenjive i nezaobilazne osobe.

2005/2006 godina. Godina nesporazuma i razdora u Židovskoj općini Zagreb. Ne mali broj Židova odlučuje napustiti ŽOZ i osnovati novu zajednicu – Bet Israel – Židovsku vjersku zajednicu. Među inicijatorima osnivanja nove zajednice – naravno i Sonja. Od tada, pa do kraja života, posvećivala je svoje slobodno vrijeme životu nove zajednice. Gotovo da i nema manifestacije u okviru Bet Israela gdje Sonja nije bila jedna od glavnih protagonista. Zahvaljujući radinosti, maštovitosti i kreativnosti (do) nosila je nove projekte i dešavanja. Svojevremeno joj je bila strast u radu, ali i skromnost i ponos. Isticanja je prezirala.

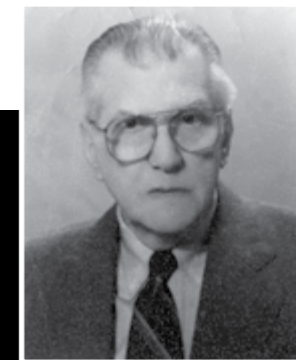
Krasio ju je veliki i široki dijapazon interesa. Voljela je kretanje i putovanja, koji su joj bili izvor susreta i novih saznanja i koji su bili izraz i njezine želje za slobodom i nespontanosti duha. Bila je sjajan primjer i poveznica tradicionalnog i modernog Židovstva. Njena načitanost i kultiviranost, uz klasično obrazovanje, stečeno u zagrebačkoj gimnaziji, su joj svugdje osiguravali poštovanje i uvažavanje. Njena riječ je bila riječ autoriteta. Karakterizirala ju je argumentiranost i kultiviranost diskusije, bez vrijeđanja sugovornika. Stoga se može slobodno, bez imalo kurtoazije reći, imala je samo prijatelje i poštovaoca.

Svoje posljednje godine života, i kada je bila zdrava i kada je bila bolesna, osim ljubavi za svoju djecu Raula i Maju, osim ljubavi i posvete unucima, posvetila je promoviranju i afirmaciji Židovstva. Židovstvo, sa svim svojim bogatstvima i raznolikostima su bili čarolija koja ju je omađijala i kojima je i kroz knjige koje je objavila, kao i kroz nastupe na mnogim manifestacijama na kojima je nastupala kao predavač, posvećivala mnogo vremena. Ruah Hadaša, časopis Bet Israela, čiji je bila glavni i odgovorni urednik, uređivala je do posljednjeg daha. Bio je to sjajan primjer posvećenosti i odgovornosti.

I onda bolest. Dugi razgovori uz bolesničku postelju i nevjerojatna želja za životom i optimizam. Ipak sudbini se ne može pobjeći. Njen odlazak je gubitak za cijelu generaciju Židova/Jevreja bivše Jugoslavije, Bet Israel, Židovska vjerska zajednica je izgubila nenadoknadivnog člana. Njen sprovod i vrlo veliki broj prijatelja, predvođenih "njenim" rabinom Dovidom Goldwasserom iz New Yorka, su bili dokaz njene, ako baš želiti "čuti", karizmatičnosti. Hvala Ti Sonja na svemu što si nam priuštila!

Zihrono livraha!

Vladimir Šalamon

MORIC MOCO KABILJO

U Izraelu je u stotinu i prvoj godini preminuo Moric Moco Kabiljo.

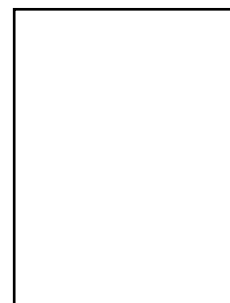
Rođen je davne 1913 godine u Gradačcu. Do 1992 godine živio je i radiou Sarajevu. Te godine seli u Izrael sa suprugom, kćerkama i porodicom. Nastanjuje se u Beer-Shevi gdje je i umro.

Imao je tri unuke i dvoje praunučadi.

Zihrono livraha!

Exp.

Jevrejska zajednica
Bosne i Hercegovine
71000 Sarajevo
Hamdije Kreševljakovića 59

Ilona i Daniel Verber dobili
su kćerku Dev, a Davorka i
Nino Verber unuku.

מזל טוב